

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА У УЖИЦУ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

На предлог Наставно-научног већа Педагошког факултета у Ужицу (Одлука број 07-6/3 од 15. марта 2022. године), а Одлуком стручног већа за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу број IV-02-274/17 од 13. априла 2022. године, именовани смо за чланове Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* кандидата Вука Секача. На основу анализе предате докторске дисертације, Наставно-научном већу Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу подносимо следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ОПИС ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација кандидата Вука Секача *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* написана је на 294 странице и поред основног текста садржи и 105 слика, 37 табела и 9 графика. Садржинску структуру рада чине три целине: *Теоријски приступ* (стр. 19–89); *Методологија истраживања* (стр. 90–102) и *Интерпретација резултата истраживања* (стр. 103–251), којима претходе *Резиме* на српском и енглеском језику и *Увод* (стр. 15–18). На крају су дати *Закључак* (стр. 252–258), *Литература* која се састоји од 333 библиографске јединице и *Прилози*, који садрже инструменте коришћене у истраживању – Упитник за учитеље и Протокол анализе садржаја, као и избор страница прототипа електронског уџбеника *Српски језик*.

Теоријски приступ састоји се од једанаест целина, у којима се проблем електронског уџбеника разматра од ширег – културолошког – до методичког аспекта, односно у којима се сагледавају могућности примене овог формата уџбеника у настави и учењу: *Изазови дигиталног доба*; *Савремена наставна технологија*; *Књига у дигиталној култури*; *Структура електронског уџбеника*; *Стандарди квалитета електронског уџбеника*; *Предности и ограничења употребе електронског уџбеника у настави и учењу*; *Електронски уџбеник и савремена схватања учења*; *Ученик и електронски уџбеник у процесу учења и наставе*; *Улога учитеља у примени електронског уџбеника*; *Допринос електронског уџбеника остваривању наставе српског језика и Досадашња истраживања*.

У првом потпоглављу – *Изазови дигиталног доба* – разматра се утицај дигиталне технологије на друштво у целини, а потом, с обзиром на дубину и далекосежност тог утицаја, сагледава се могућност примене у образовању, у циљу припремања младих за живот и рад у новом, дигиталном окружењу. Иако је развијање дигиталне и медијске писмености императив савременог доба, у потпоглављу

Савремена наставна технологија приказују се бројна истраживања утицаја информационо-комуникационих технологија на васпитнообразовни процес у којима су аутори дошли до различитих, понекад и сасвим супротних налаза (Jonassen, 2006; Jonassen, Howland, Marra & Crismond, 2008; Kingsley & Boone, 2008; Hernandez-Ramos & De La Paz, 2009; Carter, Greenberg & Walker, 2017; Kemp, Preston, Page, Harper, Dillard, Flynn & Yamaguchi, 2015; Rivedal, 2017), што указује на широк спектар деловања које технологија може остварити на исходе образовања. У том смислу, истиче се значај сагледавања природе наставе и учења у окружењу нових медија, у функцији откривања и коришћења образовног потенцијала савремене технологије. Притом апострофира се улога наставника у дизајнирању процеса наставе/учења уз употребу савремених медија, имајући у виду разлику између коришћења технологије у наставном процесу и концепта у коме је процес учења вођен технологијом.

Размотривши значај дигиталне технологије за ученика и наставу, у потпоглављу насловљеном *Књига у дигиталној култури* анализира се однос између штампане и електронске књиге, а потом се пажња усмерава на електронски уџбеник. На темељу теоријских разматрања из области информатике, образовне технологије, психологије и педагогије, одређен је појам електронског уџбеника, са фокусом на садржају и педагошкој функцији. Изведено одређење основног појма представљало је полазиште у креирању прототипа електронског уџбеника, као и у осталим сегментима емпиријског дела рада. У следећем кораку анализирају се основни елементи *Структуре електронског уџбеника* – уређај којим се приступа е-уџбенику, платформа и садржај. Нарочита пажња посвећује се е-лекцији као елементу садржаја којим се у значајној мери може остварити развојно-формативни утицај уџбеника. *Стандарди квалитета електронског уџбеника* утемељени су на легислативним актима којима се уређује овај аспект подручја образовања. Имајући у виду да се у званичним документима не узимају у обзир у довољној мери особености дигиталног окружења, анализирани су студије посвећене развоју, педагошком дизајну е-уџбеника и учењу уз њега (Wilson & Landoni, 2002; Ивић, Пешикан, Антић, 2008; Anderson & Balajthy, 2009; Chen & Wang, 2009; Kim & Jung, 2010; Kim & Lee, 2012; Sun, Flores & Tanguma, 2012; Chen, Gong, Young, Li & Huang, 2013; Zipke, 2014; Gu, Vu & Xu, 2014; Pesek, Zmazek & Milekšić, 2014; Bus et al., 2015), у којима се пажња усмерава на основна начела, то јест стандарде ове врсте уџбеника. Полазећи од основних вредности е-уџбеника уопште, разматрају се стандарди квалитета електронског уџбеника српског језика за млађе разреде основне школе – оправданост креирања, интерактивност, мултимедијалност, хипертекстуалност – који су комплементарни, међусобно се прожимају и допуњују. У циљу утврђивања образовних потенцијала, анализирају се *Предности и ограничења употребе електронског уџбеника у настави и учењу*. Свака од компонената електронског уџбеника – интерактивност, мултимедијалност, хипертекстуалност – остварује се кроз низ различитих могућности које представљају потенцијалну предност, али и могуће ограничење, недостатак или сметњу у процесу наставе и учења, у зависности од околности у којима се примењује, као и од перспективе, односно критеријума процене. Да ли ће, на који начин и у којој мери могућности електронског уџбеника бити

искоришћене у процесу наставе и учења, зависи и од других елемената ових процеса, пре свега од наставних садржаја и учитеља.

После указивања на карактеристике е-уџбеника као савременог медија који може трансформисати систем учења, даље се разрађује могућност његове примене са акцентом на поједине факторе наставе. У потпоглављу *Електронски уџбеник и савремена схватања учења* промишљање феномена е-уџбеника утемељено је на теоријама учења – бихејвиористичкој, когнитивистичкој, конструктивистичкој, социоконструктивистичкој. Закључује се да би електронски уџбеник могао остварити не само неке од основних вредности приступа учењу сваког од разматраних теоријских концепата, већ и њихову функционалну симбиозу. Захваљујући могућностима савременог медија, е-уџбеник омогућује интегрисање материјала оријентисаних на представљање готових знања и оних усмерених на изградњу знања, комбинујући их у зависности од врсте садржаја и способности ученика. У разматрању положаја ученика у односу на електронски уџбеник (*Ученик и електронски уџбеник у процесу учења и наставе*) полази се од става да електронски уџбеник може остварити равнотежу између трансмисионе и конструктивистичке парадигме и тиме прилагодити свој садржај способностима и афинитетима корисника. Управо захваљујући прилагодљивом приступу у посредовању између наставних садржаја и ученика, електронски уџбеник окреће образовну парадигму ка ученику, који доспева у центар наставних активности. Указује се на предности персонализације садржаја, индивидуализације садржаја и инструкције, утицаја мултисензорних искустава на интеракцију са текстом, као и на саморегулацију процеса учења уз е-уџбеник. У оквиру овог потпоглавља посебна пажња посвећује се *Учењу кроз игру у електронском уџбенику*. Како је појавом дигиталне технологије појам игре проширен и добио ново значење, појавиле су се и нове могућности на пољу њеног коришћења у образовне сврхе, као и нови концепт – учење засновано на дигиталној игри (Prensky, 2001). Приказани су резултати истраживачких студија које испитују утицај дигиталних игара на постизање образовних резултата (Ke, 2008; Kebritchi, 2008; Panoutsopoulos & Sampson, 2012; Thomas, 2014; Aleksić i Ivanović, 2017), које указују на бројне предности дигиталних игара у функцији учења, али и на неповољне ефекте њиховог коришћења, што имплицира да је утицај видео-игара комплексан и вишедимензионалан, те стога овој технологији треба приступити опрезно, нарочито у образовне сврхе.

У циљу успешног интегрисања у наставни процес, указано је на *Улогу учитеља у примени електронског уџбеника*, при чему је истакнут својеврстан парадокс – с једне стране, примена информационе технологије у настави се подразумева, при чему се ни теоријски ни практично не нуде модели који би јасније указали на основне поставке наставе подржане савременом технологијом, док се, с друге стране, истражују спремност и компетенције наставника за примену ИКТ-а, иако њени многобројни појавни облици у настави нису ни теоретски размотрени. Како би се на прави начин размотрило место електронског уџбеника у наставној пракси, а тиме и улога учитеља у његовој употреби, пошло се од схватања природе школског учења и потреба наставе. У том контексту, размотрен је концепт мешовитог учења (*blended learning*) и тзв. изокренуто учење (*flipped learning*) или изокренута учионица (*flipped classroom*), као

један од његових модела. Указује се на улоге које наставник/учитељ остварује у настави у којој се примењује електронски уџбеник, уз наглашавање његове одговорности за креирање оптималног окружења за учење. У потпоглављу *Допринос електронског уџбеника остваривању задатака наставе српског језика* испитују се могућности остваривања наставних задатака уз примену е-уџбеника и закључује да електронски уџбеник српског језика задржава и надограђује кључне елементе садржаја и педагошке функције штампаних уџбеника, било да је реч о читанци или уџбенику језика. Начини на које се то чини су бројни и разноврсни, а пажња се посвећује свакој од релевантних компонената – хипертекстуалности, интерактивности и мултимедијалности. *Досадашња истраживања*, која се односе углавном на електронску књигу или електронски уџбеник уопште, потврђују позитиван утицај овог формата на процес учења, док један део теоријских и емпиријских истраживања указује и на извесне недостатке и потешкоће, а пре свега непознанице које прате његову примену у настави.

Теоријска основа рада утемељена је на сазнањима различитих научних дисциплина и бројним истраживачким налазима, који су резултирали операционализацијом појма електронског уџбеника, сагледавањем његових карактеристика и могућностима примене у настави и учењу у млађим разредима основне школе. Посебан допринос овог дела рада огледа се у доследном утемељењу основних одлика е-уџбеника као конструкта који интегрише педагошко-психолошке, методичке и мултимедијалне садржаје, обезбеђујући вишеструку интеракцију прилагођену ученичким особинама и школским постигнућима, као и његових квалитета и ограничења, начина рада и потенцијалног доприноса остваривању задатака наставе српског језика.

У другој целини – *Методологија истраживања* – дефинисани су елементи емпиријског истраживања проблема *електронског уџбеника српског језика у млађим разредима основне школе*. Иако концепт електронског уџбеника већ дуже време заокупља пажњу истраживача, очигледан је недостатак већег броја теоријских и емпиријских истраживања овог проблема, а истраживања у вези са електронским уџбеником српског језика за млађе разреде основне школе готово да и не постоје. У том смислу, отворена су бројна питања у вези са доприносом овог е-уџбеника квалитету наставе српског језика. Као циљ истраживања операционализовано је испитивање у којој мери примена електронског уџбеника српског језика доприноси остваривању задатака наставе и квалитету знања ученика млађег школског узраста. Методолошки утемељеним истраживањем настојало се утврдити: (1) допринос постојећих електронских уџбеника остваривању задатака наставе српског језика у млађим разредима основне школе – испитивањем: (а) мишљења учитеља о доприносу електронских уџбеника српског језика остваривању задатака наставе и квалитету знања ученика млађег школског узраста и (б) анализом садржаја постојећих електронских уџбеника српског језика у смислу задовољавања стандарда квалитета; (2) допринос креираног прототипа електронског уџбеника за српски језик процесу учења ученика млађег школског узраста – (а) креирањем прототипа е-уџбеника за српски језик који ће

уважавати дефинисане стандарде квалитета; (б) испитивањем мишљења ученика о доприносу креираног прототипа електронског уџбеника српског језика процесу учења.

Сагласно постављеном циљу и задацима истраживања, дефинисане су општа и посебне хипотезе истраживања. Општа хипотеза гласи: *Примена електронског уџбеника српског језика у млађим разредима основне школе у значајној мери доприноси остваривању задатака наставе и квалитету знања ученика*. Посебне хипотезе су:

X1: Садржај постојећих електронских уџбеника српског језика даје значајан допринос остваривању задатака наставе и квалитету знања ученика млађих разреда основне школе.

X2: Креирани прототип е-уџбеника је интерактиван, садржи мултимедијалне елементе, користи могућности хипертексталне структуре и уважава дидактичко-методичке захтеве који се постављају пред уџбеник.

X3: Креирани прототип електронског уџбеника српског језика има претежно позитиван допринос у процесу учења.

Први део истраживања заснован је на анализи садржаја електронских уџбеника српског језика за млађе разреде основне школе и испитивању мишљења и искустава учитеља у вези са доприносом е-уџбеника квалитету наставе и учења. У другом делу, на темељу проучавања релевантне литературе, испитивања мишљења учитеља, анализе садржаја постојећих електронских уџбеника, а у циљу доприноса свеобухватнијем сагледавању и потпунијем разумевању природе учења, уз е-уџбеник креиран је и примењен у настави прототип електронског уџбеника српског језика, заснован на социоконструктивистичком схватању учења. Потом су у фокус групама испитивана мишљења ученика о доприносу креираног прототипа електронског уџбеника српског језика процесу учења.

Методолошки оквир истраживања садржи јасно дефинисане и прецизно одређене елементе – циљ, задатке и хипотезе, зависне и независне варијабле, узорак истраживања (који се састоји од узорка учитеља, узорка ученика и узорка е-уџбеника), примењене истраживачке методе (метода теоријске анализе и дескриптивна), технике (анализа садржаја, анкетирање и фокус групе) и инструменте истраживања. Детаљно су описане етапе истраживања и представљени статистички поступци и процедуре на којима је заснована обрада података и интерпретација резултата.

Садржинску структуру треће целине – *Интерпретација резултата истраживања* – чине четири поглавља: *Мишљења учитеља о електронским уџбеницима*, *Анализа садржаја електронских уџбеника (додатака)*, *Креирање прототипа електронског уџбеника у настави српског језика*, *Допринос креираног прототипа електронског уџбеника „Српски јЕзик“ процесу учења – фокус групе*. Добијени резултати представљени су табеларно и графички и детаљно интерпретирани у односу на налазе других теоријских и емпиријских истраживања. Изведени су закључци произашли из добијених и интерпретираних резултата и указано је на импликације на теорију и праксу наставе српског језика у млађим разредима основне школе.

У закључним разматрањима сажето су приказани резултати истраживања и јасно назначене методичке импликације. Испитивање мишљења учитеља о доприносу е-уџбеника остваривању задатака наставе и квалитету знања ученика било је значајно са аспекта њихових искустава, као и оспособљености за примену ове врсте уџбеника у настави. Истраживачки налази указују на могућности примене електронског уџбеника у настави, као и на предности и ограничења у контексту доприноса квалитету наставе и квалитету ученичких знања. Интересантно је да анкетирани учитељи препознају потенцијал е-уџбеника у смислу доприноса квалитету наставе и учења, иако немају довољно искуства у његовој примени у пракси – већина анкетираних није користила овај уџбенички формат, док је електронски уџбеник српског језика повремено примењивала трећина испитаника. Са друге стране, учитељи су свесни комплексности увођења и примене е-уџбеника у непосредном раду са ученицима, на шта указује самопроцена више од половине учесника у истраживању да нису оспособљени или да су оспособљени у мањој мери за коришћење електронског уџбеника. Притом, потребна знања о овом уџбеничком формату и његовој примени учитељи су углавном стекли самостално – неформално и информално, што указује на потребу за обезбеђивањем и формалних видова образовања и усавршавања.

Анализа садржаја електронских публикација показује да су могућности електронског формата делимично искоришћене, као и да није примењен другачији приступ процесу учења у односу на штампани уџбеник. Штавише, у појединим анализираним е-уџбеницима, дигитализацијом штампаног издања уз додавање скромних мултимедијалних и интерактивних карактеристика, угрожавају се чак и поједини елементи квалитета штампаног уџбеника. Иако е-уџбеник омогућује да се интензивирањем социјалне интеракције између ученика и средине за учење подстиче ко-конструкција знања и развој виших менталних процеса, тај потенцијал у постојећим електронским уџбеницима није искоришћен.

Креираним прототипом е-уџбеника успостављен је „менторски однос” са учеником, остварен посредством разноврсних структуралних компонената које подстичу ментално ангажовање и помажу у конструкцији разумевања и знања. Структуралне компоненте е-уџбеника препознате су од стране ученика као подршка учењу. На тај начин указано је на конкретне вредности е-уџбеника и дате су смернице за његов будући развој и начин примене у настави.

Теоријско и емпиријско истраживање могућности примене електронског уџбеника у настави и учењу показало је да е-уџбеници српског језика могу бити средство учења које ће квалитетом и интензитетом остварене комуникације са учеником допринети конструкцији знања. Таквом исходу допринеће даља истраживања различитих аспеката примене савремене технологије у васпитнообразовном процесу уопште, као и у настави српског језика у млађим разредима основне школе.

У *Прилозима* приказани су инструменти истраживања и одабране странице из креираног прототипа електронског уџбеника *Српски јЕзик*.

Основни подаци о кандидату

Вук М. Секач рођен је у Ваљеву 16. септембра 1986. године. Учитељски факултет у Ужицу, смер Професор разредне наставе, уписао је 2005, а дипломирао је 2009. године, с просечном оценом 8,63. Мастер академске студије на Учитељском факултету у Ужицу, смер Методика наставе српског језика и књижевности, уписао је 2010, а завршио 2012. године, с просечном оценом 9,14 и оценом 10 на завршном испиту. Школске 2012/2013. године на Педагошком факултету у Ужицу уписао је докторске академске студије, на студијском програму Доктор наука – методика разредне наставе. Положио је све испите предвиђене студијским програмом с просечном оценом 9,75.

Од 2010. године запослен је као професор разредне наставе, прво у Основној школи „Жика Поповић” у Владимирцима (2010–2012), а затим у Основној школи „Војвода Живојин Мишић” у Рајковићу (2012–2014). Од 2014. ангажован је у Основној школи „Милован Глишић” у Ваљеву. Коаутор је уџбеничког комплекта за српски језик за први разред основне школе.

II ОЦЕНА РАДА

1. Значај и допринос докторске дисертације са аспекта актуелног стања у одређеној научној области

Докторска дисертација *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* кандидата Вука Секача представља оригинално теоријско и емпиријско истраживање, које разматра веома значајно питање и актуелан проблем наставе српског језика у млађим разредима основне школе и методике наставе српског језика и књижевности – *Може ли примена електронског уџбеника српског језика допринети остваривању задатака наставе и квалитету знања ученика млађег школског узраста?* У конципирању садржаја докторске дисертације кандидат полази од чињенице да експанзија информационо-комуникационе технологије резултира бројним моделима примене у различитим сферама живота и рада савременог човека значајно брже него што је то случај у образовању. У том смислу, потребно је достигнућа дигиталне технологије ставити у функцију остваривања циља и задатака наставе. Утицај савремене технологије на образовање могуће је остварити посредством, електронског уџбеника, као средства које интегрише дигиталне и наставне садржаје и обезбеђује вишеструку интеракцију, прилагођену особеностима ученика и школским постигнућима. Уколико се има у виду да је учење активност посредована социјалним реакцијама, савремени медији, у овом случају електронски уџбеник, могу обликовати, умножити и донети нове могућности интеракције, чиме се омогућује сасвим нов приступ, односно трансформише систем учења (Пешикан, 2016). Ова концепција представља полазиште при теоријском заснивању, креирању и примени електронског уџбеника српског језика у настави.

На основу свеобухватне анализе бројних релевантних истраживачких радова, систематично и прегледно издвајају се питања од суштинског значаја за разматрање проблема електронског уџбеника у настави српског језика: операционализација појма електронског уџбеника; проучавање његове структуре, карактеристика и функција; испитивање могућности примене у процесу учења у зависности од појединих фактора наставе. Сваки од идентификованих аспеката теоријског утемељења електронског уџбеника детаљно је образложен, полазећи од теоријских и емпиријских налаза информатике, образовне технологије, психологије, педагогије и методике наставе српског језика и књижевности.

Наведена теоријска полазишта отворила су питање улоге учитеља и могућности остваривања наставних задатака уз примену електронског уџбеника. У том контексту, у емпиријском делу рада испитивана су мишљења учитеља о суштинским питањима која се тичу креирања електронских уџбеника српског језика у млађим разредима основне школе, као и њихова искуства у примени овог средства учења у настави. Са друге стране, анализиран је садржај постојећих електронских уџбеника и електронских додатака српског језика из уџбеничких комплета за млађе разреде основне школе, са аспекта хипертекстуалности, интерактивности и мултимедијалности.

Теоријска разматрања и истраживачки налази анкетирања учитеља и анализе садржаја е-уџбеника представљали су основу за креирање прототипа електронског уџбеника српског језика, заснованог на социоконструктивистичком схватању учења. Циљ је био да креирани прототип допринесе свеобухватнијем сагледавању и потпунијем разумевању природе учења уз е-уџбеник, као и утицаја јединствених карактеристика е-уџбеника на наставу српског језика у млађим разредима основне школе. Развијање методичког модела електронског уџбеника, уз уважавање свих претходно размотрених теоријских постулата у вези са елементима његове структуре, квалитета и функција представља централно место и најважнији резултат докторске дисертације. Прототип електронског уџбеника примењен је у пракси, што је резултирало разматрањем ефеката његовог коришћења из позиције ученика, што додатно доприноси како научном тако и практичном значају докторске дисертације. Посебан допринос овог дела рада огледа се у томе што креирани прототип електронског уџбеника може представљати модел на основу кога се може осмислити е-уџбеник и за друге наставне предмете.

Идентификовање, теоријско утемељење и емпиријска провера проблема истраживања резултат је студиозног проучавања теорије и праксе методике наставе српског језика и књижевности у домену могућности интегрисања савремених медија у процес наставе и учења. Претходно наведено указује да постоји научно оправдање за разматрање наведеног проблема, као и да је кандидат својом докторском дисертацијом остварио значајан допринос методици наставе српског језика и књижевности, али и теорији и пракси наставе српског језика. Поред тога, докторска дисертација представља значајно полазиште за будућа истраживања могућности остваривања наставних задатака уз примену електронског уџбеника, као и за даље унапређење теорије и праксе формалног образовања.

2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Комисија сматра да је докторска дисертација Вука Секача *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* резултат оригиналног научноистраживачког рада. То потврђује и оцена ментора након провере оригиналности докторске дисертације. Научноистраживачки рад кандидат је реализовао у домену теоријског и емпиријског проучавања. Након свеобухватне критичке анализе истраживачких налаза бројних аутора систематизована су теоријска промишљања и емпиријски налази и уз уважавање сазнања различитих научних дисциплина одређен појам електронског уџбеника, са фокусом на садржају и педагошкој функцији.

У изношењу теоријских и емпиријских становишта кандидат је кроз интердисциплинарни приступ расветлио карактеристике, структуру и функције електронског уџбеника, природу процеса учења кроз е-уџбеник, као и утицај овог формата уџбеника на наставу српског језика у млађим разредима основне школе. Применом методе теоријске анализе, са једне стране детаљно је сагледана улога дигиталних медија у васпитнообразовном процесу, операционализован појам и анализиране основне карактеристике и функције електронског уџбеника, док је, са друге стране, пажња посвећена процесу учења уз електронски уџбеник и могућностима његове примене у зависности од појединих фактора наставе. Кандидат је користио релевантну домаћу и страну литературу у циљу анализе теоријских концепција и реализације истраживачких задатака. Приликом израде емпиријског дела рада кандидат је показао компетентност при избору истраживачких метода, техника и инструмената, као и статистичких поступака којима су анализирани добијени резултати и тестиране хипотезе истраживања. Такав приступ омогућио је поштовање критеријума и принципа савременог научноистраживачког рада и извођење веродостојних закључака. Идеје, ставови и закључци исказани су јасно и концизно, уз адекватно коришћење стручне и научне терминологије, што указује на оптималан ниво разумевања проучаваног проблема од стране кандидата.

Оригиналност докторске дисертације огледа се и у чињеници да раније није испитиван допринос електронског уџбеника квалитету наставе српског језика у млађим разредима основне школе. У складу са прецизно дефинисаном темом, проблемом и предметом истраживања, уз проучавање релевантне литературе, кандидат је поставио јасне задатке, односно хипотезе, које је теоријско-методолошким анализом и потврдио. До истраживачких налаза дошао је применом дескриптивне и методе теоријске анализе, техника анкетања, анализе садржаја и фокус група, на валидним узорцима. Примењени инструменти су оригинални – конструисани су за потребе овог истраживања. У дефинисању методолошког оквира, реализацији истраживања, анализи и интерпретацији добијених резултата кандидат је показао висок ниво систематичности и аналитичности, научну проницљивост, умешност и креативност, те оптималан степен координације свих елемената истраживања. Закључци су јасни и аргументовани, засновани на исправном тумачењу емпиријских резултата и теоријских поставки.

Проучавањем проблема електронског уџбеника српског језика у млађим разредима основне школе кандидат је применио оригиналан иновативни приступ, заснован на креирању прототипа електронског уџбеника, утемељеног на систематичном теоријском проучавању овог проблема и емпиријским резултатима испитивања искустава и мишљења учитеља и анализе садржаја постојећих е-уџбеника, а у функцији разумевања природе процеса учења и наставе уз примену овог уџбеничког формата. Имајући у виду обим и квалитет разматрања, Комисија констатује оригиналност идеје и начина анализе проблема.

На основу претходно наведеног, Комисија закључује да докторска дисертација Вука Секача *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* представља резултат оригиналног научног рада у области сагледавања и разумевања природе процеса учења и наставе уз примену електронског уџбеника, чиме остварује значајан научни и стручни допринос методици наставе српског језика и књижевности.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у научној области

Вук Секач објавио је два ауторска научна рада из области методике наставе српског језика и књижевности, који су у вези са темом докторске дисертације. Радови припадају следећим категоријама научноистраживачких резултата:

а) *Радови објављени у истакнутим националним часописима*

Секач, Вук (2018). Вредновање знања у електронском уџбенику. *Зборник радова Педагошког факултета у Ужицу*, бр. 2, 99–118. [УДК 004.087:371.671; ISSN 2560-550X]. М52

б) *Радови објављени у целини у зборницима радова са међународних научних скупова*

Секач, Вук (2020). *Анализа стандарда квалитета електронског уџбеника српског језика за други разред основне школе*. Зборник радова са међународног научног скупа „Наука и настава у васпитно-образовном контексту”. 311–334. Ужице: Педагошки факултет. [DOI 10.46793/STEC20.311S; УДК 37.091.64:821.163.41.; ISBN 978-86-6191-063-0]. М45

Према критеријуму научне продукције, Вук Секач испуњава услове да може приступити јавној одбрани докторске дисертације.

4. Оцена о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему

Докторска дисертација *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* кандидата Вука Секача обимом, садржајем, структуром и квалитетом одговара теоријским и методолошким поставкама предвиђеним образложењем пријављене теме. Пројектовани методолошки оквир – проблем, предмет, циљ, задаци и хипотезе, наведени приликом пријаве теме у потпуности су реализовани. Кандидат је предложеној теми приступио врло студиозно, минуциозно и одговорно, како приликом критичког преиспитивања теоријских и

емпиријских извора који су представљали полазиште за операционализацију основних појмова, тако и при анализи и интерпретацији добијених резултата истраживања и извођењу закључака. У потпуности је испуњен обим задат пријављивањем теме, и са теоријског, и са емпиријског становишта. Урађена докторска дисертација потврђује научну релевантност теме и значајну могућност примене истраживања у проучавању методичких проблема наставе српског језика и књижевности у млађим разредима основне школе, али и у педагошкој теорији и пракси уопште. Кандидат је успешно дефинисао и структурисао све потребне методичке елементе – предмет, циљ и задатке истраживања – примењујући релевантну научну методологију у области друштвених наука. Предложена методологија научно-истраживачког рада, методе и технике истраживања доследно су спроведени на адекватно одабраним узорцима истраживања, према планираним активностима наведеним у пријави докторске дисертације. Делови дисертације повезани су у логичну целину, са систематично, јасно и доследно изведеним закључцима.

Докторска дисертација структурирана је на начин који одговара пријављеној и одобреној теми, постављени проблеми су детаљно теоријски утемељени и емпиријски истражени. Прегледно су представљени резултати досадашњих истраживања из области које су у вези са темом, систематично је изложен корпус теоријске анализе, који је представљао основу за методолошки оквир истраживања, за интерпретацију добијених резултата, као и за методичке импликације. У закључцима сажето и јасно су приказани добијени резултати, који могу представљати поуздану основу за будућа истраживања у овој области.

5. Научни резултати докторске дисертације

Анализа докторске дисертације Вука Секача показује да је њеном изработом кандидат дошао до оригиналних и значајних научних резултата у области методике наставе српског језика и књижевности, као и педагошке теорије и наставне праксе уопште. Значај докторске дисертације разматран је у оквиру теоријског и емпиријског дела рада.

Научни значај рада огледа се у теоријском и емпиријском утемељењу могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика и доприноса остваривању задатака наставе у млађим разредима основне школе. Иако је препозната потреба за увођењем електронског уџбеника у наставу, отворена су бројна питања у вези са његовом концепцијом, садржајем и улогом у васпитнообразовном процесу. У том контексту, ова докторска дисертација даје теоријски допринос у разматрању проблема електронског уџбеника у настави – од одређења појма, анализе специфичне структуре и функција, дефинисања стандарда, до разматрања предности и ограничења примене у настави. Такође, расветљени су и поједини аспекти процеса креирања и примене е-уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе.

Посебан научни, али и практични допринос има креирање прототипа електронског уџбеника, који указује на образовне потенцијале е-уџбеника у коме су доследно примењени стандарди квалитета – интерактивност, мултимедијалност и хипертекстуалност – и креирано окружење за учење које омогућује ко-конструкцију

знања и развој виших менталних функција. Сазнања до којих се дошло кроз проучавање теоријских и емпиријских извора инкорпорирана су у прототип електронског уџбеника српског језика за млађе разреде основне школе, чија је вредност проверена непосредном применом у настави и интервјуисањем ученика у фокус групама. На тај начин расветљен је потенцијални допринос електронског уџбеника квалитету учења и наставе, а добијени резултати су показали да пажљиво осмишљен електронски уџбеник може утицати на процес учења и допринети унапређењу квалитета наставе српског језика у млађим разредима основне школе. Овако добијени резултати имају посебну научну вредност, јер указују на образовне потенцијале е-уџбеника, што би могло утицати на његову ширу примену у наставној пракси.

Теоријско утемељење, елементи садржаја креираног прототипа е-уџбеника, као и његова верификација у пракси и испитивање утицаја на процес учења могу представљати пример добре праксе ауторима уџбеника и учитељима за осмишљавање садржаја електронских уџбеника и конструисање дигиталних материјала, али и за креирање модела наставе засноване на електронском уџбенику, што такође представља практични значај рада.

Друштвени значај истраживања садржан је у доприносу дигиталном описмењавању ученика и употреби дигиталне технологије у функцији образовања, односно актуелним настојањима за развојем информационог друштва.

Научни резултати и сазнања до којих је кандидат дошао истражујући могућности примене електронског уџбеника у процесу учења и наставе имају интердисциплинарни вредност, односно могу бити примењиви не само у области методике наставе српског језика и књижевности, већ и у теорији и пракси методике наставе других наставних предмета.

6. Примењивост резултата у теорији и пракси

Резултати теоријског и емпиријског проучавања у оквиру докторске дисертације *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* кандидата Вука Секача значајни су са аспекта примене у непосредној методичкој теорији и пракси у млађим разредима основне школе, као и у методици наставе српског језика и књижевности уопште. На основу теоријских и емпиријских проучавања, уз уважавање резултата испитивања искустава и мишљења учитеља и анализе садржаја постојећих е-уџбеника и електронских додатака, осмишљен је прототип електронског уџбеника заснован на социоконструктивистичком схватању учења. Креирање и примена овог прототипа допринели су потпунијем разумевању процеса учења уз е-уџбеник и свеобухватнијем сагледавању могућности његове примене у настави српског језика у млађим разредима основне школе. Добијени теоријски и емпиријски налази показују низ позитивних ефеката како на проблем концепције, садржаја и улоге електронског уџбеника у настави уопште, тако и на могућности примене изложених теоријских концепата при креирању конкретног електронског уџбеника српског језика, али и на положај ученика приликом коришћења тако креираног е-уџбеника у настави. Резултати истраживања показују да електронски

уџбеници српског језика могу бити средство учења које ће квалитетом и интензитетом остварене комуникације са учеником допринети конструкцији знања.

Теоријско разматрање и емпиријска провера садржаја, структуре и функција електронског уџбеника у настави и учењу могу представљати модел примене дигиталне технологије у сврху учења, односно пример добре праксе, по угледу на који учитељи могу осмишљавати и конструисати сопствене дигиталне наставне материјале. Такође, дисертација може бити од користи ауторима електронских уџбеника, јер указује на елементе структуре и функције, стандарде квалитета, предности и ограничења примене у настави и учењу.

Посебно значајан аспект практичне применљивости истраживачких резултата представља прототип електронског уџбеника, који је креиран у циљу усклађивања са потребама онога ко учи, подстицања овладавања начином учења и који ће, у целини посматрано, водити ученике у правцу разумевања и конструкције знања. Имајући у виду да су структуралне компоненте е-уџбеника препознате од стране ученика као подршка учењу, чиме је указано на конкретне вредности е-уџбеника и дате смернице за његов будући развој и начин примене у настави, прототип електронског уџбеника *Српски јЕзик* може послужити као модел синтетизовања теоријског знања и његове примене у пракси.

Наведени елементи докторске дисертације представљају значајан допринос педагошкој и методичкој теорији и пракси наставе и учења у млађим разредима основне школе, али и подстицај другим истраживачима и непосредним учесницима који остварују различите професионалне улоге у васпитнообразовном систему да наставе истраживање проблема електронског уџбеника, у циљу осмишљавања квалитетнијих решења.

7. Начин презентовања резултата научној јавности

Докторска дисертација *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* кандидата Вука Секача доприноси свеобухватнијем сагледавању и потпунијем разумевању природе учења уз електронски уџбеник, као и утицаја јединствених карактеристика е-уџбеника на наставу српског језика у млађим разредима основне школе, али и отвара могућности за даља преиспитивања садржаја е-уџбеника српског језика, начина њиховог коришћења и дефинисања њихове улоге у настави. Имајући у виду значај научноистраживачког доприноса педагошкој науци и дидактичко-методичкој пракси језичког образовања, дисертацију треба учинити јавно доступном. Ширина и комплексност проблема истраживања, актуелност предмета теоријске анализе и емпиријског истраживања, као и добијени резултати завређују да буду презентовани научној јавности.

Кандидат је у току израде дисертације учествовао на међународном научном скупу и објавио два научна рада, који су у вези са темом докторске дисертације. Комисија сматра да ће најбољи начин презентовања резултата научној јавности бити објављивање целовитог текста дисертације.

III ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

Комисија једногласно оцењује да докторска дисертација Вука Секача, под називом *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* представља оригинално ауторско дело, настало као резултат научног рада кандидата, и које обимом и квалитетом научне грађе представља значајан допринос теорији и пракси Методике наставе српског језика и књижевности, чиме испуњава све услове за јавну одбрану.

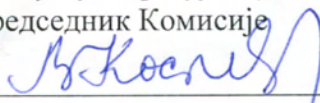
IV ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Полазећи од претходно наведених оцена оригиналности, научних резултата, значаја и доприноса теорији и пракси Методике наставе српског језика и књижевности, Комисија са задовољством предлаже Наставно-научном већу Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу да прихвати Извештај о оцени докторске дисертације под називом *Могућности примене електронског уџбеника у настави српског језика у млађим разредима основне школе* кандидата Вука Секача и одобри њену јавну одбрану пред овом Комисијом.

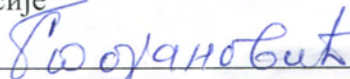
У Ужицу,
18. маја 2022. године

КОМИСИЈА

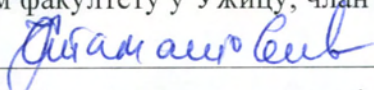
проф. др Љиљана Костић, ванредни професор за ужу научну област *Књижевност са методиком наставе* на Универзитету у Крагујевцу, Педагошком факултету у Ужицу, председник Комисије

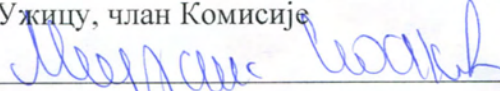
др Буба Стојановић, редовни професор за ужу научну област *Методика наставе српског језика и књижевности* на Универзитету у Нишу, Педагошком факултету у Врању, члан Комисије

др Јелена Стаматовић, ванредни професор ужу научну област *Опита педагогија* на Универзитету у Крагујевцу, Педагошком факултету у Ужицу, члан Комисије

др Мирјана Стакић, ванредни професор за ужу научну област *Српски језик са методиком наставе* на Универзитету у Крагујевцу, Педагошком факултету у Ужицу, члан Комисије

др Мирослава Ристић, редовни професор за ужу научну област *Образовна технологија* на Универзитету у Београду, Учитељском факултету у Београду, члан Комисије

